

— Áland, stýrisskipanin og søga

Danski presturinn Finn Hasselager hefur skrivað áhugasverða ritgerð um Áland, t. v. s. hann ger sammetningar millum Áland og Föroyar.

Eftirsum bæði Föroyar og Áland hava serligar ríkisrættarlíga stöðu, kann tað ikki undra nakran, at loysnin av umboðanini innan tað norrøna samarbeiðið hevur fingið karakter av eini kompromisloyn. Hesar báðar smáu tjóðirnar, sum hava parallellar stöður, hava verið hvørjri aðrari til hjálp, hóast sjálfstýrisformurin er nakað ymiskur av skaplyndi í ein útnyrðing og í ein landnyrðing. Annars er kanska mest sjónlig munurin tann, at Föroyar hefur sitt eigna mál, meðan Áland-íngar nýta svenska málið.

Teir umboðsmenn, sum nú skulu verða í Norrønna ráðnum frá hesum báðum oyggjalöndunum, eru komnir sum limir í danska og finska partinum í ráðnum, sum av hesi orsök fekk ókt um limatalið.

Fyri tað fyrsta hava Föroyar umleið hálvaðu ferð so nógv fólk, fyri tað næsta er tann partapolitiskur struktúrin sera ójavnur, fyri tað næsta er tann partapolitiskur struktúrin sera ójavnur, við tað, at Föroyar hava tveir so at siga eins stórar bólkir, meðan ein flokkur á Álandi er so gott sum einarándandi.

Meðan status Føroyinga so nokunlunda er kunnugur donum, eru tað bert fá, sum vita nakað serligt um Áland. Tí skal her verða givið eitt yvirlikt yvir søguriku hendingarnar á tjóðini gjøgnum tjóðirnar til núgaldandi stýrisskipan.

Sum oftast nevna vit Álands-oyggjarnar í staðin fyri at siga Áland. Talið av oyggjum man liggja omanfyri 6.500, tilsamans eru tær so stórar sum Lolland-Falster, kanska knappiga tað, men nógv størri í vidd, tí har er eitt stórt hav, sum er teirra millum.

Størsta oyggin »Fasta Áland« er størri enn allar hinar, gjøgnumskorin av longum og vittgreinandi fjarðum. Hon liggur nærri Svøríki enn Finnlandi, men er harafturimóti skild frá Svøríki við tí djúpa Álands-havinum, hvarafturimóti markið móti finska skergarðinum ikki er so skarpt.

Náttúran er stórbar, veðurlagið er lýtt, jórðin fruktágóð, hóast klettagarð.

Nýggjar oyggjar koma javnan fram. Síðan tað tunga fargið frá istóðini hvarv, eru oyggjarnar meira og meira komnar uppundan. Fyri 5000 árum síðan var vatnið 55 metrar hægri enn nú. Tá var tað at fólk av fyrsta sinni fóru at búseta seg har á teim beru einslugu oyggjunum mitt í Eystursjónum, har sum nú tað hægsta staðið er norðasti partur av Fasta Áland, sum er eyðkend av tí vakra reyða rapakivi granittini. Repakivi er finskt og merkir moyrur steinur.

So hvørt sum havið dró út, fluttu hesir steinaldraveiðimenn við sjóvarmálanum suðureftir, og fóru at hava djórachald, sum

ein vinnuveg og primitiv jarðarbrú. Gjøgnum seinastu öld fyri Kristi føðing, broyttist mentanin nógv til tað betra, serliga hvat viðvíkti gravarminnismerkjum og øðrum goml um lutum, bera prógv um. Í byrjanini av okkara öld fór fólkatalið aftur at ganga niður at bakka, vit vita ikki hvi. Men í tí fyrstu miðöldini frá miðjuni av 500 talinum, tá Danmark og Svøríki ikki høvdu so stórt fólkatal, fekk Áland bæði sunnaneftr og vestaneftr ein stóran streym av innrás.

Frágreiðingin man vera tann, at tá Áland liggur væl fyrri, var tað onkur ókonomiskur møguleiki at gera okkurt vinnandi innan onkra ávása grein, og tí var hetta sera lokkandi og dró fólk til. Um tað mundið, tá kristindómurin varð innfordur, var Áland eitt yvirfólkað samfelag. At heiðnir siðir og skikkir hildu uppat longu 100 ár áðrenn teir hildu uppat á fastlandinum yvirav.

Upplandi, kemur av, Áland var miðdepilin í Eystursjónum fyri teir, sum komu har á kópaveiði, og Áland var tað stað, har teir høvdu fast stað, og hetta við hvalaveiðini gjørdi sitt til, at oljutrotið í Vestureuropa ikki var so stórt í víkingatíðini. Handlismenn komu ikki bert frá okjnum við Eystursjónum og úr Vestureuropa, men eisini eftir teim russisku ánum frá okjnum við Svartahavið, sum var undir árin av tí byzantisku mentanini í tí eysturromarska keisararikinum.

Tað er hin vælkendi álandska »landskabsarkæolog« Matta Dreijer, magistari, sum er stjóri á álandska fornminnisavnum,

sum hevur dugað sera væl at gjørt miðöldina í Álandi til eitt sera áhugavert studiokki. Allarhelst hevur tað verið so, at handilsmenn, sum komu sunnaneftr hava havt tað kristnu læruna við sær, kanska úr Danmark, og tað finnst sannførar grundgevingar fyri, at Ansgars »Birka« júst var Áland og ikki ein oyggj í Mälaren, sum fólk flest fyrr hava hildið.

Sambært tær elstu keldur frá 1300 talinum hevur Áland havt egið dómsvald við egnum lógum, egnum landstingi og einum sentralum tingsaði við ta kendu Mariakirke í Saltvik, sum var komina staðin fyri ta fyrstu trækirkjuna á Álandi. Longu frá aldargamlari tíð hevur Áland verið ogn hjá smáum svenskum ættarríkjum, sum seiniri vóru komnir undir konga

rikið Svøríki. Hetta kann prógvast gjøgnum arkæologiskar kanningar og staðarnavngranskning.

Tær álandsku kirkjurnar frá miðöldini líkjast hvørki teim finsku ella teim upplendskusvensku, men visir sterka ávirkan av Gotlandi, sum eins og Áland hoyrði undir Linkjöbing stift, men kortini við eini serstöðu, líka til Abo dómkirkjuna á tí finsku strondini, um ár 1300 setti Abo stift á stovn og legði Áland undir hetta stift. Motivið var við Álandi sum brúgvárhvøvd at binda tað svenska ríkið nærri at sjálvum Svøríki. Hetta eydnaðist eftir øllum at doma. Á tí finska økinum vóru tey svensktalandi líka upp til nýggjastu tíð einsamøll um at umboða mentan, finsktalandi mentan er av heldur nýggjari

tíð. Men fyri Áland gjørdist innlimanin í Abo stift í longdini ein óbóltilgur skaði. Hetta kom teimum aftur um brekkur, tí endin varð, at tað púra svenska Áland skiltist frá svenska móðurlandi sínum.

Stutt áðrenn 1400 bygd tann sterki ríkisdroturin Bo Jonsson Grip tað monumentala Kastelholm slott, sum nú er avtoftað, men verður nýtt sum fornminnisavni, og er hetta eitt sera áhugavert savn. Kend nøvn í Svøríki eru knýtt at hesum søguliga Kastelholm: t. d. Gustav Vasa og báðir synir hansara Erik 14. og Johan 3., hesin seinri hevði sum hertogi Áland í len og gav landinum tað vakra vápnamerkið: ein gyltan hjort á bláum botni.

(Framhald í næsta blaði).

ILO-stjórnin leggur frá sær

Adalstjórnin í alheims-arbeidsstovninum ILO, amerikanarin David A. Morse, hevur sagt frá, at hann kemur at fara úr starvinum 31. mei í ár. Eftirfarandi hansara verður settur av stjórnarráði ILOs.

David A. Morse varð fyrstu ferð valdur til aðalstjóra í 1948 og hann hevur síðan verið í tenastuni longri enn nakar annar leiðari hjá einum alheims stovni. Í starvstíð David A. Morse er limatalið í ILO vaks ið úr 55 upp í 121.

ILO hevði í fjør 50 ára stovningardag og fekk í hesum sambandi Nobel-fríðarlønina.

sum viðurkenning fyri, hvat ið stovnurin hevði avrikað fyri at bota um sosialu og fíggarligu víðurskiptini hjá arbeiðandi fólkinum um allan heim.

David A. Morse, aðalstjóri, var borin í heim í New York í 1907 og vann sær lærðom á Rutgers University og Harvard Law School. Undir seinna heimsbardaga var Morse í tenastu í Norðurafrika og Europa og vann oberst-heitið. Hann fyrireikaði tá arbeiðara-ætlanir teirra sameindu, sum miðaðu ímóti at taka av hina fascistisku, kooperativu skipanini í Italia og nazistiska arbeiðara-

felagsskapin í Týsklandi. Í 1946 varð Morse av Truman forseta settur sum vara-arbeidsráðharri.

Skipaferðslan í Asia

Tað verður neyðugt at vaksa um handilsskipafloftarnar í teim um asiatisku londunum; skipafloftarnir hjá tilfaturskomnum asiatiskeim londum eru einans 3 pst. av allari skipatonnasju í heiminum.

Hetta er upplýst á skeiði nýliga í Bangkok um økonomi og umsiting innan skipaferðslu har eysturi. Umboðsmenn úr 14 londum luttóku á skeiðnum, sum ymsir ST-stovnar í samstarv við svensku ríkisstjórnina høvdu skipað fyri.

Norðmaður leiðari hjá FAO-deild fyri fiskiídnað

Norski verkfrøðingurin Herman Watzinger er settur sum stjóri fyri fiskiíðindina innan FAO, matvøru- og búnaðarstovni Sameindu Tjóða. Watzinger skal vera oddamaður hjá nýstovnaðari deild fyri fiskiíðnað. Henda deild skal taka sær av arbeiðnum viðvíkjandi fiskiforum og tekniskari umsjón, fiskiútgærd, veiðihættum, fiskivøru og fiskasölu. Watzinger, sum tók við nýggja starvinum 1. februar, var áður leiðari fyri fiskarietlan í Peru, sum FAO skipaði fyri saman

við hjálpistovninum fyri tilfaturskomin lond, UNDP. Hann hevur eisini starvast fyri ymsk bretsk, svensk, donsk og norsk feløg, sum einahelst virka á frystitekniskum okjum.

Nærum 100 milj. dollars til nýileggingar

Stovnur Sameindu Tjóða fyri hjálp til tilfaturskomin lond hevur hildið fund í ST-høvudssetinum í New York, har samtykt varð at jätta 95,5 mill. dollars til 109 nýggjar íleggingar-ætlanir í 93 tilfaturskomnum londum og landaokjum.

Hetta er størsta tal av íleggingarætlanum, ið góðkent er á einum slíkum fundi. Síðani

1959 hevur UNDP-hjálpistovnur Sameindu Tjóða veitt tilsamsans 1.333 mill. dollars til tilfaturskomin lond, og móttokulondini sjálvi hava gildið mótvirðið av 1.651 mill. dollars.

Av teimum 109 hjálpaætlanum verða 37 framdar í Afrika, 30 í Asia og Fjareystri, 22 í Latínamerika, 9 í Miðeystri og 7 í Europa.

REIÐARAVIRKI
HEILSOLA
Kolonial & útgerð

HERMETIKK
TIMBURHANDIL
KLÆDNABÚÐ
SLEIPISTØÐ
SHELL-AVGREIÐSLA

DEILDIR:

SKALA SKIPASMIÐJA &
HANDILSVIRKI, SKALA
Skipasmið . Turkivirki . Handil

HANDELSHUSET
PESCADERO A-S
Strandgade 27A . København K
Tlf ASTA 1830 . Telex 5290

Pf. J. F. KJØLBRO

Klaksvík . Föroyar
Telefon 5489 . Telex 20
Telegramadr.: Kjølbros Klaksvík

FÆRØSK MARGARINE

Vita No 1

VITAMINISERET

FÆRØSKT PRODUKT

FINT PRODUKT